

Giricz Verát, az Országos Ruszin Önkormányzat elnökét

Kárpátalján született ruszin családban, gyermekkorát multikulturális környezetben töltötte ruszinok, németek és magyarok között. Huszonhat éve él Magyarországon, egy éve az Országos Ruszin Önkormányzat (ORKÖ) elnöke. Giricz Vera olyan magyarországi kisebbség vezetője, amelynek nincs anyaországa és amelyről a magyar társadalom nagyon keveset tud. A ruszinok évszázadok óta együtt, békében és a magyarokkal szövetségben éltek a Kárpát-medencében. II. Rákóczi Ferenc a leghűségesebb népének nevezte őket. Giricz Verát személyes életútja, elnöki célkitűzései, valamint az elért eredmények mellett a ruszinok történelméről és kultúrájáról is kérdeztük.

– A II. világháború után születtem Kárpátalján, ami akkor a Szovjetunióhoz tartozott. Mindkét nagyapám ruszin származású volt, otthon is ruszinul beszélünk. Több kultúrájú környezetben nőttem fel, így több nyelvet is megtanultam. Barátaim között voltak magyarok, szlovákok, németek. A kultúrák találkozására tiszteletet keltett a másik iránt, gazdagított bennünket.

Vallásos családban éltem, tanárként és jogászként dolgozó szüleim viszont nem járhattak a Szovjetunió idején templomba. Ezért minden egyházi ünnepet – így a miséket is – behúzott függőnynél, baráti és családi körben, otthon tartottuk. Húsvétkor egy ismerős néni vitte kosárban az ungvári székesegyházhoz a pászkánkat, a húsvéti tojásainkat és a sonkát megszentelni.

– *Mióta él Magyarországon és mikor kapcsolódott be a magyarországi ruszin közéletbe?*

– 1978-ban települtem Magyarországra, a kilencvenes évek közepe óta tevékenykedem a magyarországi ruszin mozgalomban. Férjem festőművész, rendszeresen részt vesz a ruszin kiállításokon, művészeti táborokon, a józsefvárosi Ruszin Kisebbségi Önkormányzat rendezvényeinek szervezésében én is segítkeztem.

– *Azon nemzetiségek közé tartoznak, akiknek nincs és nem is volt anyaországuk. A legtöbben az Ukrajnához tartozó Kárpátalján élnek. Milyen helyzetben?*

– Azt hiszem, mindent elmond az a tény, hogy az ukrán állam nem ismeri el hivatalos kisebbségként a ruszinokat... Ettől függetlenül Magyarországon nincs közöttünk és a magyarországi ukránok között ellentét. A békés egymás mellett élés jellemzi kapcsolatunkat. Nem hiszem, hogy a mi feladatunk az ukrainai politikát értékelni és Magyarországra kivetíteni. Az Ukrán Nagykövetség képviselői egyébként rendszeresen ellátogatnak a rendezvényeinkre.

– *Az anyaország hiánya valóban nagy probléma, így eleve rosszabb helyzetből indulunk, mint az anyaországot maguk mögött tudó kisebbségek.*

– Ukrajnán kívül még Szlovákiában, a Vajdaságban, Nyugat-Európában, az Egyesült Államokban és Kana-

dában is élnek ruszinok. A Kárpát-medencén belül a legtöbb ruszin a Szepesség-től Máramarosig terjedő „ívben” lakik, lélekszámuk hat-nyolcezerre tehető.

– *Mennyire ismert a ruszin kisebbség kultúrája, történelme a többségi magyar társadalom körében? Az az ember érzése, hogy alig-alig.*

– Valóban nagyon keveset tudnak Magyarországon a ruszinokról, pedig ezer éve élnek a magyarokkal együtt békében és szövetségben a Kárpát-medencében. A legenda szerint a ruszinok a magyarokkal együtt vándoroltak keletről nyugatra. Anonymus pedig azt írta, hogy már a magyarok érkezése előtt itt éltek. Sokan nem tudják, hogy II. Rákóczi Ferenc leghűségesebb népe – a gens fidelissima – a ruszin volt, akik a Zrínyi Ilona vezette magyarokkal együtt védtek Munkács várát a labancokkal szemben. A ruszin nemzeti napot egyébként Rákóczi beregszászi zászlóbontására emlékezve minden évben május 22-én tartjuk.

A ruszin kultúra és oktatás fejlődése Mária Terézia alatt indult el, aki ruszin iskolákat alapított és támogatta a ruszin nyelvű könyvkiadást. A császárnőnek több ruszin testőre is volt Bécsben.

– *Ön milyen okból lépett a kisebbségpolitika színterére?*

– Az aktív kisebbségpolitikai munkában való részvételről 2002 tavaszán döntöttem. 2001-ben az Állami Számvevőszék lesújtó jelentést készített az akkori Országos Ruszin Kisebbségi Önkormányzat (ORKÖ) pénzügyi gazdálkodásáról. Programomban a törvényes gazdálkodás helyreállítását, tisztánlátást, a közösséggé váló munkát hirdettem meg.

– *2003 januárjában választották az országos önkormányzat elnökének. Mit történt azóta? Milyen eredményeket tudnak felmutatni?*

– A legnagyobb problémának azt tartottam, hogy a magyarországi ruszinoknak nincsenek intézményei. A

önkormányzat közgyűlése döntött egy nemzetiségi könyvtár valamint egy kiállítói hely létesítéséről. Az anyagi támogatáshoz a pályázatot beadtuk, melyet éppen ezekben a napokban bírálják el. Reméljük, megkapjuk a kért összeget. Januárban Ruszin Ifjúsági Díjat alapítottunk, melyet évente ítélünk oda közép- és felsőfokú intézményekben tanuló ruszin fiataloknak.

Nagyon lényegesnek tartom a közösség pontos és hi-teles tájékoztatását. Ezért indítottuk el a *Ruszin Világ* című havilapot. Az újság 75 százaléka ruszin, 25 pedig magyar nyelven jelent meg eddig, a mostani szám viszont már 95 százalékban ruszinul íródott. Érkeztek bíráló megjegyzések, hogy miért nem nagyobb a magyar nyelvű tartalom aránya, hiszen – mint állították – sok kisebbséghez tartozó nem ismeri a nyelvet. Én azt tapasztalom, hogy a magyarországi ruszinok beszélik a nyelvet és a kisebbséghez tartozás egyik fontos eleme a nyelvismeret. Egy kisebbségi újságnak az is a feladata, hogy használja és ápolja azt. A lapba nem csak Magyarországról írnak cikkeket, hanem Szlovákiából, Szerbiából, a Kárpátaljáról és az Egyesült Államokból is.

– *Ha már a nyelvnél tartunk: a ruszin a szláv nyelvcsaláddhoz tartozik, cirill betűkkel írnak. Mikor alakult ki az irodalmi nyelv?*

– A ruszin irodalmi nyelv megalapítója Hodinka Antal akadémikus, a Pécsi Tudományegyetem egykori rektora. A ruszinok közös nyelve Hodinka Antal nyelve. Február 6-án ünnepeltük egy nemzetközi konferencia keretében az akadémikus születésének 140. évfordulóját. A Pécsi Tudományegyetemen emléktáblát lepleztünk le az egyetem falán és az ORKÖ Közgyűlése Hodinka Antal Emlékplakettet alapított. Azok kapják a díjat és az ezzel járó pénzjutalmat, akik a legtöbbet tették a ruszin kultúráért, oktatásért, az önszerveződés fejlesztéséért. Az idén öten vehették át a kitüntetést.

– *A kisebbségi nyelv megőrzésének egyik fontos segítője az iskolarendszer lehet. Hol tanulhatnak a ruszin fiatalok anyanyelvükön?*

– Egyelőre csak az iskolarendszeren kívül, „vásárnapi iskolák” keretében. Budapesten és Komlósán működik ilyen iskola. Azért mondtam, hogy egyelőre, mert 2005-től örömteli változás várható. Nyolc szülő kérésére heti egyszer négy órában kiegészítő iskolai nyelvoktatás igényelhető, azaz nem hétféteken, hanem a napi tanórák végén lehetne ruszin nemzetiségi nyelvórákon részt venni. Elkezdődtek az előkészületek. A sátorlajújhelyi szlovák nemzetiségi általános iskola vezetése támogatásáról biztosított, így ott valószínűleg 2005-től elindulhat a ruszin oktatás. A szakmai háttér megteremtése és az utánpótlás biztosítása a nyíregyházi Bessenyei György Tanárképző Főiskolától várható, ahol a ruszin szak állami akkreditálását tervezik.

– *Az Országgyűlés a kisebbségi választási törvény módosítására készül. Ennek egyik új eleme a kisebbségi névjegyzék felállítása. A magyarországi ruszinok támogatják ezt az elképzelést?*

– A választói névjegyzék létrehozását a tervezett formában nem támogatjuk, mert például a kisebbségért dolgozó, de nem kisebbségi embereket kizárnának a szavazásból. Inkább a jelöltállítás szigorítását. Csak az lehetne képviselő, aki beszéli a kisebbség

Hodinka Antal

ség nyelvét, ismeri kultúráját, hagyományait és vallási szokásait.

– *Hány kisebbségi önkormányzattal rendelkezik?*

– A jelenlegi választási ciklusban 31 ruszin kisebbségi önkormányzat alakult, ami több mint kétszerese az 1998-2002 között működő 15-nek. Jelenleg Budapest 15 kerületében, öt Pest megyei településen (Aszódon, Budaörsön, Biatorbágyon, Gyömrőn, Vácon), Pécsen, Rakamazson, és kilenc Borsod-Abaúj-Zemplén megyei településen (Baskón, Erdőhorvátiban, Irotán, Hejőkeresztúron, Komlósán, Miskolcon, Mucsonyban, Sárospatakon és Sátorlajújhelyen) dolgozik ruszin testület.

– *Az önkormányzatok elhelyezkedése megegyezik a ruszinok településszerkezetével?*

– Nagyjából igen, bár nálunk is van „álkisebbségi” önkormányzat, ezt az érintettek nyíltan vállalják. Mindenesetre a ruszinok többsége Borsod-Abaúj-Zemplén és Pest megyében él.

– *Mennyien vallják magukat ruszinok?*

– Kevesebben, mint amennyien valójában azok. Félnek, hátrányát látják, ha nyíltan vállalják a kisebbséghez való tartozásukat.

– *Erre miből lehet következtetni?*

– A ruszinok által lakott településeken a görög katolikus vallású polgárok száma lényegesen magasabb, mint a ruszin nemzetiségűeké. A ruszinok kizárólag görög katolikus vallásúak. A nyelven kívül ugyanis a vallás jelentette évszázadokon át az összekötő kapcsot. Örvendek, hogy Pest megyében egyre többen kérik a görög katolikus miséket.

– *Milyennek látja a ruszinokat, hogyan jellemezné őket?*

– Olyan nemzetiség vagyunk, amelyben magas az értelmiségiek aránya. Törekvő nép a miénk, mindig másokhoz kellett alkalmazkodnunk. Nagy érvágást jelentett a szovjet időszak, amikor négyszáz iskolánkat bezártak, a legtöbb papunkat száműzték. De átvészeltük ezt is, mint sok más.

Most azon dolgozunk, hogy tovább fejlesszük kulturális autonómiánkat, megismertessük magunkat a magyar társadalommal, és kedvező fénybe kerüljünk.

Karácsony Zoltán